

**Karen-Margrete
Frederiksen**

*Cand.mag. i dansk og historie,
fremmedsprogspædagogik, Roskilde Universitet
kmf@ruc.dk*

En smagsprøve på Peter Elbows skrivepædagogik – noter fra et foredrag

I efteråret 2008 gav professor Peter Elbow et foredrag om skriftlighed, arrangeret af Danske Sprogseminarer. Der var mødt knap 100 deltagere op til denne begivenhed hvor et dansk publikum for første gang fik chancen for at møde professor Elbow.

Hvem er så Peter Elbow? Han er professor emeritus ved University of Massachusetts, USA. Over hele verden er han kendt for sin skrivepædagogik. Tilbage i 1970'erne skabte han begrebet "freewriting"¹ der på dansk kaldes hurtigskrivning, et begreb der sætter fokus på hvad der foregår når man skriver, hvordan undervisning i skriveprocesser kan udvikles, og ikke mindst på forståelse og håndtering af skriveblokeringer.

Peter Elbow har to samtidige projekter, et kortsigtet og et langsigtet. Han underviser og vejleder studerende og professionelle skribenter i skriveprocesser og skriveblokeringer. Parallelt hermed arbejder han med et langsigtet projekt der drejer sig om at udforske den ide at der ikke nødvendigvis kun skal være én standardiseret norm for korrekt skriftsprog, men at der kan være flere, og at det er den skrivendes hverdagsprog der skal være udgangspunktet. Det er primært skrivepædagogik på modersmålet Peter Elbow har beskæftiget sig med, men hans principper er også anvendelige i andet- og fremmedsprogsundervisningen.

Udgangspunktet for den skrivepædagogik Peter Elbow har arbejdet med hele sit professionelle liv, er hans egne problematiske erfaringer med at skrive sine universitetsopgaver. Det var utrolig vanskeligt for ham at få ordene på papiret, og resultaterne blev ikke særlig tilfredsstillende. Endvidere var det ikke alene svært for ham at lave en god opgave, han fik heller ikke nogen støtte og vejledning fra de lærere han havde. Resultatet blev at han blev skrækslagen for at skrive. Han fandt ud af at den eneste måde han kunne overvinde sin angst og skriveblokering på, var at skrive lange passager hurtigt uden at stoppe op og tænke efter, for så senere at gå tilbage og redigere og revidere. Først langt senere i sin karriere fandt han ud af at denne skriveproces havde meget til fælles med mundtlig sprogproduktion, og at denne indsigt kunne gavne andre end ham selv.

Talesprogstræk som motor i den skriftlige tekstproduktion

Foredragets titel var: “How to bring the best things about speaking to the best things about writing”. Ifølge Peter Elbow er det mindre farligt at skrive end at tale. Når man skriver, laver man først en plan, man redigerer og reviderer; man kan eventuelt få feedback fra andre før man stiller sit produkt til skue. I det talte medium har man derimod ikke denne mulighed når det drejer sig om spontan tale. Tiden mellem planlægning, redigering, revision og det færdige produkt er knap. Alligevel finder de fleste det meget mere kompliceret og angstprovokerende at skrive end at tale.

Det er især i begyndelsen af skriveprocessen hvor der skal genereres sprog, og i slutningen hvor teksten skal færdiggøres at træk fra de processer der foregår under mundtlig sprogproduktion, kan anvendes til gavn for det færdige skriftlige produkt.

Hvordan kan træk fra mundtlig sprogproduktion bruges når man skriver?

Peter Elbow regner med forskellige “talesprogsdyder” som den skrivende kan arbejde med. Jeg vil kun komme ind på nogle af dem og henviser i øvrigt til hans hjemmeside²:

Det er nemt at tale! Selvfølgelig er der situationer hvor man som taler er bange og blokeret, men hvis betingelserne er gode, og man har noget på hjerte, tænker man ikke så meget over sine ord, men taler blot og har normalt aldrig problemer med at fuldføre den plan man havde da man først åbnede munden. Måske laver man digressioner undervejs, men i langt de fleste tilfælde forstyrrer de ikke. I sin undervisning i skriveprocesser bruger Peter Elbow dette faktum til at få sine studerende til at “speak under the page”, som man på dansk kunne kalde “tale bag ved papiret”. Han forsøger altså at få sine studerende til at “tale” teksten ned på papiret ved hjælp af hurtigskrivning. I hurtigskrivningen bruger man nemlig ifølge Peter Elbow de samme hjerneprocesser som man bruger i processeringen af ikke-planlagt, spontant talesprog, og det letter skriveprocessen.

I talesprog går man mere direkte til sagen. Man taler ikke så meget udenom!

Talesprog har fokus på modtagerne. Talesprog kan hjælpe den skrivende til at huske på at der er en eller flere modtagere der skal læse det han/ hun skriver. Når man taler, vil man uvægerligt have fokus på sine tilhørere: Kan de forstå det jeg siger? Er de ved at falde i søvn af kedsomhed? Ved fx at tale højt under skriveprocessen, bliver den skrivende mindet om modtageren på en mere direkte måde.

Mundtligt sprog kan være mere kohærent, altså indholdsmæssigt sammenhængende, end skrevet sprog! Det er en provokerende udtalelse. Peter Elbows pointe er at den skrivende, specielt når denne er forholdsvis uerfaren, kan komme til at skrive sig ind i

en blindgyde. Grunden til den manglende kohærens, siger Peter Elbow, er at man er uhyre bevidst om at skrive "akademisk" og derved kan få rodet sig selv ind i et ufremkommeligt spind af mærkelige sætningskonstruktioner, for mange nominaliseringer osv. Når han har bedt sine studerende om mundtligt at gøre rede for de ideer som de er kørt fast med på papiret, har den mundtlige udredning været meget klarere og har kunnet bruges som afsæt til at komme videre i teksten.

Intonation i mundtligt sprog er en dyd som man som skribent kan bruge med stort udbytte i sin skrivning. Når man lytter, skal der være pauser og intonationsmarkører fordi mundtligt sprog foregår "online", og det kun er muligt for lytteren at kapere en vis portion ad gangen. Skriftsprog fungerer "offline", er den gængse holdning, men Peter Elbows pointe er at vores læsning også foregår online i tid, og at de fleste læsere ikke ønsker at bruge for meget tid, ikke ønsker at skulle læse en tekst flere gange for at forstå indholdet. Derfor mener han at intonationen og rytmen fra det mundtlige sprog skal reflekteres i skriftsproget i stedet for at den skrivende har som ideal at gøre sine tekster så pakkede som muligt og dermed kræve at læseren skal bruge meget energi på at pakke indholdet ud igen.

Mundtligt sprog giver ofte et indtryk af processer. Heroverfor er det skrevne sprog ofte karakteriseret ved at give indtryk af produkter. Ved at "tale sin tekst" kan man som skribent udnytte procestræk fra talesproget.

Læs den færdige tekst højt!

I slutningen af processen når teksten er ved at være færdig, anbefaler Peter Elbow som nævnt den skrivende at læse sin tekst højt for sig selv eller måske for andre. Det er der ikke noget nyt i, siger han. Det er der mange før ham der har peget på. Ikke desto mindre er det en glimrende måde til at høre om sproget fungerer, om der er den sammenhæng man gerne vil have, om intonationen og pauseringerne er gode for det man gerne vil udtrykke. Ved at lytte til sin tekst kan man høre om man skal ændre, luge ud osv.

Mere om Peter Elbow

I denne artikel har jeg forholdt mig forholdsvis solidarisk og ukritisk til Peter Elbows oplæg, men det er i virkeligheden ikke i hans ånd. Han ønsker dialogen med andre om sit arbejde og sine tanker, og han opfatter sin skriftlige produktion som en del af en fortsat skriveproces; så hvis I læsere har lyst til at diskutere med ham, kan I gøre det på nettet hvor han fx har en artikel-under-udformning liggende som han direkte opfordrer læsere til at forholde sig til, kritisere, komme med forslag til. Artiklen hedder: *Enlisting Speaking and Spoken Language for Writing*. I finder den ved at følge dette link: http://works.bepress.com/peter_elbow/13/ og så trykke på knappen: "Link to full text".

Ydermere kan I ved at google hans navn finde en ni minutter lang video på YouTube *On writing* og en 60 minutter lang rundbordssamtale *50 years of research on Writing: What have we learned?* (2006). Begge er optaget på University of California.

Noter

1. Se fx Peter Elbow (1973): *Writing without teachers*. London: Oxford University Press.
2. Se hans hjemmeside: http://works.bepress.com/peter_elbow

